

بررسی عوامل موثر بر ازدواج زودرس در شهرستان دلفان

مجله علمی پژوهش در علوم انسانی و مطالعات اجتماعی (سال سوم)
شماره ۱۸ / زمستان ۱۳۹۸ / ص ۷۷-۹۶

حبیب اله یاری چراغ آباد^۱، صفی الله صفایی^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد علوم اجتماعی دانشگاه پیام نور همدان

^۲ دکتری علوم اجتماعی، استادیار دانشگاه پیام نور همدان

نام نویسنده مسئول:

حبیب اله یاری چراغ آباد

چکیده

پژوهش حاضر به منظور بررسی عوامل موثر بر ازدواج زودرس در شهرستان دلفان در سال تحصیلی ۹۸-۹۹ انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه شهروندان شهرستان دلفان بود که تعداد آن ها ۶۰۶۲۹ نفر بود. حجم نمونه به طور کاملاً تصادفی ۳۸۲ نفر از شهروندان دلفان تعیین گردید. ابزار مورد استفاده در این پژوهش پرسشنامه محقق ساخته می باشد. برای تجزیه و تحلیل داده از نرم افزار SPSS استفاده گردیده است. یافته ها نشان می دهد که بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی، تحصیلات، رسانه جمعی و محل زندگی (شهر/روستا) و سن ازدواج شهروندان دلفان رابطه معنادار مثبت وجود دارد. بین آداب و رسوم محلی، تبعیض جنسیتی و سن ازدواج رابطه منفی وجود دارد

واژگان کلیدی: ازدواج، پایگاه اقتصادی، تحصیلات، رسانه

مقدمه

در سال های اخیر، پدیده ازدواج که منشا وقوع ولادت و باروری و به عنوان عامل بسیار موثر بر ساخت سنی و جنسی جمعیت و افزایش آن محسوب می شود، در کشور ما دستخوش تحولات قابل توجهی شده است (میرزایی و قربانی، ۱۳۹۴: ۵۰). زمان ازدواج و تشکیل خانواده از عوامل مختلفی تاثیر می پذیرد. توسعه و نوسازی در دنیای جدید و تغییر سریع و قابل توجه شرایط اجتماعی و اقتصادی افراد، تغییر در زمان و تاخیر آن به زمان های دور تر را موجب شده است (ادبی و همکاران، ۱۳۹۴). ازدواج زودهنگام عبارتست از هر ازدواجی که در سنین زیر ۱۸ سالگی صورت گرفته، در صورتی که دختر از نظر جسمی، فیزیولوژیکی و روانی برای ازدواج و فرزندآوری آماده نیست (یونیسف، ۲۰۰۶: ۶). در حال حاضر اگرچه بیشتر دختران در سنین بالا ازدواج می کنند، ولی در بسیاری از مناطق ازدواج زودهنگام رایج است به طور کلی ۲۰ تا ۵۰ درصد از زنان در کشورهای در حال توسعه در سنین زیر ۱۸ سال ازدواج می کنند (سینک، ۲۰۰۹: ۲۰). با توجه به این امر که کشور ایران نیز جزو کشور های در حال توسعه است و در ایران نیز هنوز ازدواج زودرس دختران دیده می شود پژوهشگر درصدد است تا تاثیر عوامل جامعه شناختی بر ازدواج زودرس دختران در شهر دلفان را بررسی نماید.

بیان مساله

خانواده دارای کارکردهای متعددی است که در آن مواردی مانند ازدواج و همسرگزینی، تولید نسل، اجتماعی کردن کودکان، حمایت مادی و معنوی از اعضا و مانند آنها مطرح میشود. به گفته مالینوفسکی، خانواده ماده خام ارگانسیم تازه را شکل میدهد و آن را به صورت عضو کاملی برای قبیله و یا شهر در می آورد (مجد الدین، ۱۳۸۶: ۳۷۶). ازدواج از مهم ترین وقایع در زندگی اجتماعی انسان هاست و در همه ی زمان ها و تمام فرهنگ ها به شکل های مختلف وجود دارد. ساختار سنی جمعیت، آداب و رسوم، فرهنگ، مذهب و عرف هر جامعه ای می تواند الگوی ازدواج را تحت تاثیر قرار دهد. گذار جوامع از مرحله سنتی به مرحله مدرن، تغییراتی اساسی در ساختار های اجتماعی و اقتصادی جوامع به وجود آورده که افزایش سن ازدواج از جمله پیامدهای آن است (فتحی و همکاران، ۱۳۹۶: ۸). ازدواج یکی از پدیده های مهم اجتماعی است که نقش بسیار حساسی بر تمامی ابعاد زندگی انسان دارد و داشتن آمادگی لازم از نظر جسمی و روانی، اجتماعی برای آن ضروری است. به همین دلیل در قوانین حقوقی بسیاری از کشورهای جهان حداقل سنی برای آن در نظر گرفته شده است (لطفی، ۱۳۸۹: ۶۸). طبق تعاریف ازدواج زودهنگام به ازدواجی اطلاق می شود که زوجین یا یکی از آنان به سن ۱۸ سالگی نرسیده باشد (افتخارزاده، ۱۳۹۴).

سن ازدواج در یک جامعه تا حدودی نشان دهنده شیوه سازماندهی زندگی خانوادگی و همچنین بیانگر فرصتهایی است که زنان و مردان جوان در زمان ازدواج از آن برخوردار هستند. ازدواج زودرس در تضاد با مواد کنوانسیون حقوق کودک است و عوارض و پیامدهای جدی و بسیار زیادی برای نوجوانان و کودکان به همراه دارد که به آن پرداخته می شود (لطفی، ۱۳۸۹: ۶۹). ازدواج های زودهنگام در سنینی روی می دهد که افراد در آن به مرحله بلوغ فکری و عقلانی نرسیده اند، بنابراین زوجین در انتخاب شریک زندگی خود نمی توانند هیچ نقشی ایفا کنند به طوریکه پس از گذشت مدتی و به علت ناتوانی در اداره زندگی تصمیم به طلاق و جدایی می گیرند (افتخارزاده، ۱۳۹۴: ۱۱۲). ازدواج زودهنگام، پدیده ای است که در نقاط گوناگون جهان وجود دارد. یونیسف گزارش می دهد که در کشورهای در حال توسعه، بیش از ۶۰ میلیون زن بین سنین ۲۰ تا ۲۴ سال، قبل از هجده سالگی زندگی زناشویی را شروع کرده اند؛ سالانه ۱۴ میلیون نوبالغ ۱۵ تا ۱۹ ساله زایمان می کنند و دختران زیر سن ۱۵ سال، ۵ برابر بیش از دختران در سن بیست سالگی دستخوش مرگ و میر در طول بارداری یا زایمان می شوند. دختران زیر سن ۱۸ سالگی، ۶۰ درصد بیش از دختران بالای ۱۹ سالگی شاهد مرگ و میر نونهالشان در یک سال اول زندگیشان هستند و حتی اگر شانس زنده ماندن داشته باشد بیشتر در معرض بیماری های کمزوری، کمبود مواد غذایی و دیرکرد در رشد جسمی و شناختی قرار می گیرند (یونیسف، ۲۰۰۷: ۴).

ازدواج کودکان نوعی خشونت و تعارض با حقوق آنان است. چرا که اغلب ازدواج کودک یک ازدواج اجباری است که معمولاً بدون رضایت معتبر طرفین ازدواج رخ می دهد. فرد زیر ۱۸ سال هنوز قادر به درک گزینه ها و فرصت های بیشتر در زندگی نیست (لطفی، ۱۳۸۹: ۷۰).

فاصله سنی زیاد بین دختران باهمسرانشان، سبب تحمیل کار خانگی و محدودیت‌های رسیدگی به کودک و فرصت‌های آنان می‌شود و همین امر قدرت و توان تصمیم‌گیری زنان در خانوار را کاهش می‌دهد (یونیسف، ۲۰۰۷: ۲۲). کارشناسان می‌گویند که یکی دیگر از بارزترین پیامدهای منفی چنین ازدواج‌هایی، عدم آمادگی زوج و یا یکی از آنها برای تربیت فرزند است، البته اگر پیش از آن به طلاق منجر نشده باشد. خودکشی، فرار از خانه، روسپیگری و افزایش کودکان مطلقه در جامعه به عنوان برخی از آسیب‌های ازدواج کودکان شمرده می‌شود. عدم آمادگی جسمانی کودکان به ویژه کودکان واقع در سنین ۱۰ تا ۱۵ سالگی از یکسو و عدم آمادگی روانی و آموزشی کودکان در پذیرش خواسته یا ناخواسته و آگاهانه یا ناآگاهانه همسر بخصوص پذیرش مردان بزرگسال یا جوان از سوی دختران در سن کودکی از سوی دیگر زمینه وقوع بسیاری از آسیب‌پذیری‌های جسمی و روانی آنان را فراهم می‌سازد (افتخارزاده، ۱۳۹۴: ۱۱۴). با توجه به آنچه در بالا گفته شد محقق در این پژوهش درصدد پاسخ گویی به این سؤال اساسی است که ازدواج زودرس دختران در شهرستان دلفان با چه عواملی در ارتباط است؟

اهمیت و ضرورت پژوهش

ازدواج اطفال از مصادیق نقض حقوق کودکان است؛ ازدواج کودکان، نوعی ازدواج اجباری است، زیرا در آن اراده کامل و رضایتمندانه اطفال محرز نمی‌شود. مطابق بند دو ماده ۱۶ اعلامیه جهانی حقوق بشر ازدواج باید با رضایت کامل و آزادانه بین زن و مرد واقع شود. همچنین بند ۲ ماده ۲۳ کنوانسیون حقوق مدنی و سیاسی تصریح کرده که "حق نکاح و تشکیل خانواده برای زنان و مردان از زمانی که به سن ازدواج می‌رسند، به رسمیت شناخته می‌شود." بند سوم این ماده افزوده است که: هیچ نکاحی بدون رضایت آزادانه و کامل طرفین آن منعقد نمی‌شود. بند اول ماده دهم کنوانسیون حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نیز روی رضایت و آزادی ازدواج تأکید کرده است (حقوق بشر افغانستان، ۱۳۹۵). به نظر می‌رسد که پدیده ازدواج زود هنگام با توجه به آمار رخداد آن و تأثیراتی که می‌تواند بر کودکان و نوجوانان، ساختار خانواده، طلاق و تربیت نسل آینده داشته باشد، نیازمند انجام پژوهش‌ها و بررسی‌های بیشتری است تا از این رهگذر عوامل بروز و پیامدهای آن به صورت شفاف مشخص شده و با اطلاع‌رسانی نتایج این پژوهش‌ها به مسئولان امر اقدامات و راهکارهایی پیش‌بینی شود که حتی‌الامکان از پیامدهای منفی آن جلوگیری به عمل آید. به همین جهت و با توجه به دامنه اندک پژوهش‌هایی که در این زمینه صورت گرفته است، طراحی پژوهشی در حوزه ازدواج زود هنگام ضروری به نظر می‌رسد.

اهداف پژوهش

تعیین رابطه بین میزان تحصیلات و سن ازدواج در میان دختران شهرستان دلفان

تعیین رابطه تبعیض بین دختر و پسر و سن ازدواج در میان دختران شهرستان دلفان

تعیین رابطه بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده و سن ازدواج در میان دختران شهرستان دلفان

تعیین رابطه رسانه جمعی و سن ازدواج در میان دختران شهرستان دلفان

تعیین رابطه آداب و سنن محلی و سن ازدواج در میان دختران شهرستان دلفان

تعیین تفاوت بین محل زندگی خانواده (شهر/روستا) و سن ازدواج در میان دختران شهرستان دلفان

سئوالات پژوهش

آیا بین میزان تحصیلات و سن ازدواج در میان دختران شهرستان دلفان رابطه وجود دارد؟

آیا بین تبعیض بین دختر و پسر و سن ازدواج در میان دختران شهرستان دلفان رابطه وجود دارد؟

آیا بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده و سن ازدواج در میان دختران شهرستان دلفان رابطه وجود دارد؟

آیا بین رسانه جمعی و سن ازدواج در میان دختران شهرستان دلفان رابطه وجود دارد؟

آیا بین آداب و سنن محلی و سن ازدواج در میان دختران شهرستان دلفان رابطه وجود دارد؟

آیا بین محل زندگی خانواده(شهر/روستا) و سن ازدواج در میان دختران شهرستان دلفان وجود دارد؟

روش تحقیق

روش تحقیق در پژوهش حاضر استفاده از آمار توصیفی بوده است. روش به کار رفته در آن از نوع پیمایشی (نظرخواهی) می باشد. پیمایشی از این جهت که هرگاه مطالعات به گردآوری اطلاعات درباره مردم و نحوه تفکر ایشان محدود باشد و از آنان درباره خودشان و دیگران سؤال شود به تحقیق پیمایشی پرداخته شده است. در تحقیقات پیمایشی به گردآوری این قبیل اطلاعات اقدام می شود و برای درک و روشنی بیشتر مسائل مطرح شده از فاکتورهای فراوانی مطلق و فراوانی درصدی در قالب جدول و نمودار کمک گرفته شده است.

روش های آماری

در این پژوهش از روشهای آمار توصیفی نظیر جدول توزیع فراوانی مطلق و درصد، میانگین، ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است.

ابزار جمع آوری اطلاعات

در این پژوهش ابزار اندازه گیری پژوهش، همان پرسشنامه محقق ساخته است که از دو بخش کلی تشکیل شده است: بخش اول شامل سئوالاتی در خصوص مشخصات فرد آزمودنی می باشد که فرد آزمودنی به سئوالاتی از قبیل جنسیت، سن، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات، محل سکونت و .. پاسخ می دهد و بخش دوم به ارزیابی عواملی همچون تبعیض جنسیتی، پایگاه اقتصادی، اجتماعی، رسانه جمعی می پردازد. تعداد سئوالات پرسشنامه ۳۷ سئوال می باشد که با طیف پنج گزینه ای لیکرت(خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) ارزیابی می شوند.

جامعه آماری

جامعه ترکیبی از تمام مواردی است که با خصوصیات مشخصی تطبیق می کنند. به عنوان مثال، با ذکر مشخصات مردم و اقامت در ایران، ما جامعه را شامل تمام مردمی که در ایران اقامت دارند، تعریف می کنیم. ماهیت خاص جامعه، بستگی به مسئله تحقیق دارد. اگر محقق رفتار مصرف کننده را در یک شهر خاص بررسی کند، به تمام خانوارهای آن شهر جامعه گفته می شود. شهرستان دلفان در سرشماری سال ۹۵، بیان کرد: براساس سرشماری سال ۹۵ جمعیت دلفان ۱۲۶ هزار و ۶۳ نفر بوده که از این تعداد، ۶۵ هزار و ۴۳۳ نفر را مردان و ۶۰ هزار و ۶۲۹ نفر را زنان تشکیل می دهند. پژوهش حاضر شامل کلیه شهروندان دلفان می باشد که براساس آمار اعلام شده از سوی سرشماری عمومی نفوس و مسکن اخذ شده ۶۰۶۲۹ نفر هستند.

حجم نمونه گیری

یک عضو واحد از یک جامعه آماری واحد نمونه نام دارد. معمولاً واحدهای نمونه ویژگیهای متعددی دارند که یکی یا بیشتر از آنها به مسئله تحقیق مربوط می شود. در این تحقیق بر مبنای نمونه گیری تصادفی ساده مشخص شده که انتخاب پاسخ دهندگان در این تحقیق حجم نمونه گیری براساس فرمول کوکران ۳۸۲ نفر تعیین گردید.

روش نمونه گیری

روش نمونه گیری در این پژوهش نمونه گیری تصادفی طبقه ای است. در نمونه گیری تصادفی طبقه ای، واحدهای جامعه مورد مطالعه در طبقه هایی که از نظر صفت متغیر همگن تر هستند، گروه بندی می شوند. به این ترتیب تغییرات در درون گروه ها حداقل می شود. در این پژوهش ویژگی مشترک طبقه ها زنان متأهل شهرستان دلفان است که به سه طبقه مرکزی، گل تپه، شیرین سو تقسیم بندی شد و به صورت تصادفی آزمودنی ها ارزیابی شدند.

یافته های توصیفی: با استفاده از آمار توصیفی در واقع ویژگیهای موضوع مورد مطالعه به طور خلاصه و به زبان آماری تصویر سازی و توصیف می گردد.

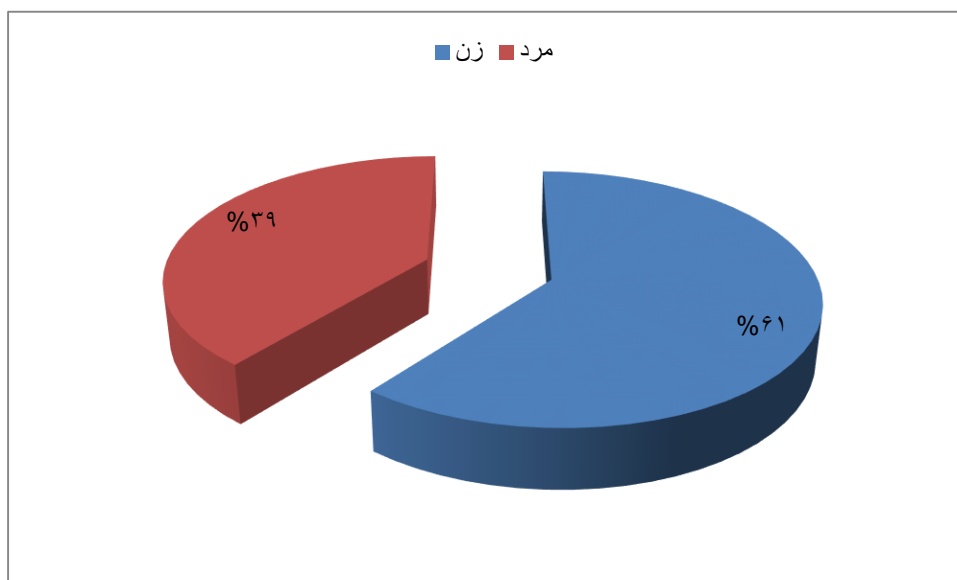
توصیف مشخصات جمعیت شناختی نمونه مورد مطالعه:

جنسیت:

اطلاعات مربوط به جنسیت در این پژوهش به شرح جدول آورده شده است. با توجه به جدول قابل مشاهده است که کل نمونه مورد مطالعه ۳۸۲ نفر می باشد که از این تعداد ۲۳۲ نفر زن و ۱۵۰ نفر مرد می باشند.

جدول (۱-۴): توزیع فراوانی جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی
زن	۲۳۲	۶۱
مرد	۱۵۰	۳۹
کل	۳۸۲	۱۰۰

نمودار (۱-۴): فراوانی جنسیت

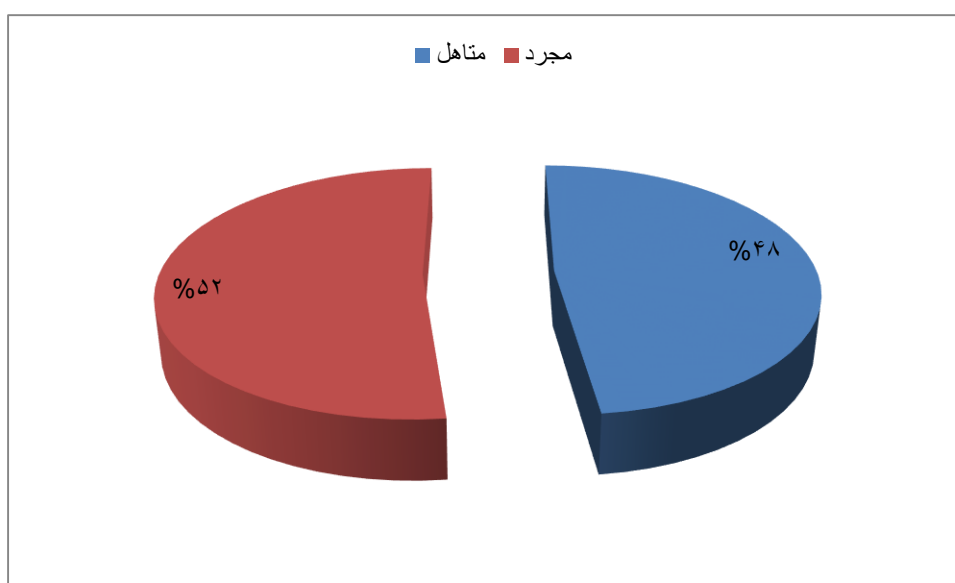
پایگاه وضعیت تاهل:

اطلاعات مربوط به وضعیت تاهل در این پژوهش به شرح جدول آورده شده است.

با توجه به جدول قابل مشاهده است که ۱۸۴ نفر از اعضای نمونه متاهل و ۱۹۸ نفر مجرد هستند.

جدول (۲-۴): توزیع فراوانی وضعیت تاهل

تحصیل	فراوانی	درصد فراوانی
متاهل	۱۸۴	۴۸
مجرد	۱۹۸	۵۲
کل	۳۸۲	۱۰۰

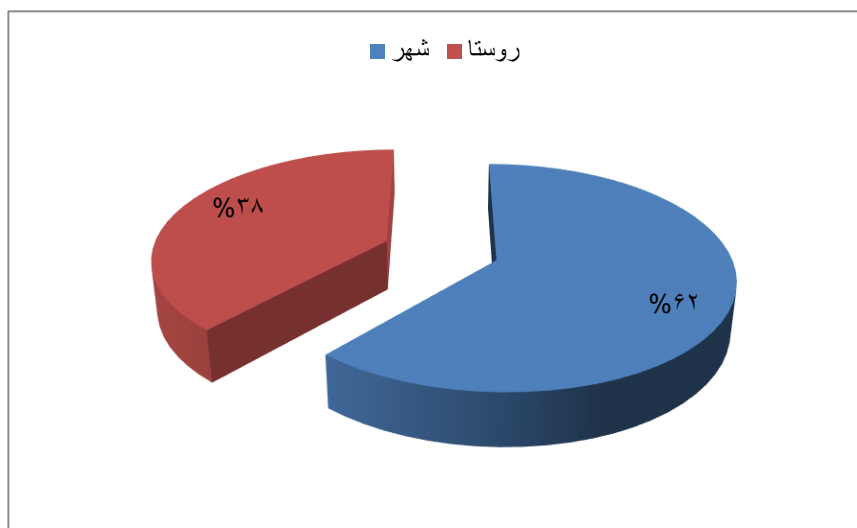
نمودار (۲-۴): فراوانی وضعیت تاهل

محل سکونت:

اطلاعات مربوط به سن به شرح جدول آورده شده است. که نشان می دهد ۲۳۵ نفر از افراد در شهر و ۱۴۷ نفر نیز در روستا ساکن می باشد.

جدول (۳-۴): توزیع فراوانی محل سکونت

محل سکونت	فراوانی	درصد فراوانی
شهر	۲۳۵	۶۲
روستا	۱۴۷	۳۸
کل	۳۸۲	۱۰۰

نمودار (۳-۴): فراوانی محل سکونت

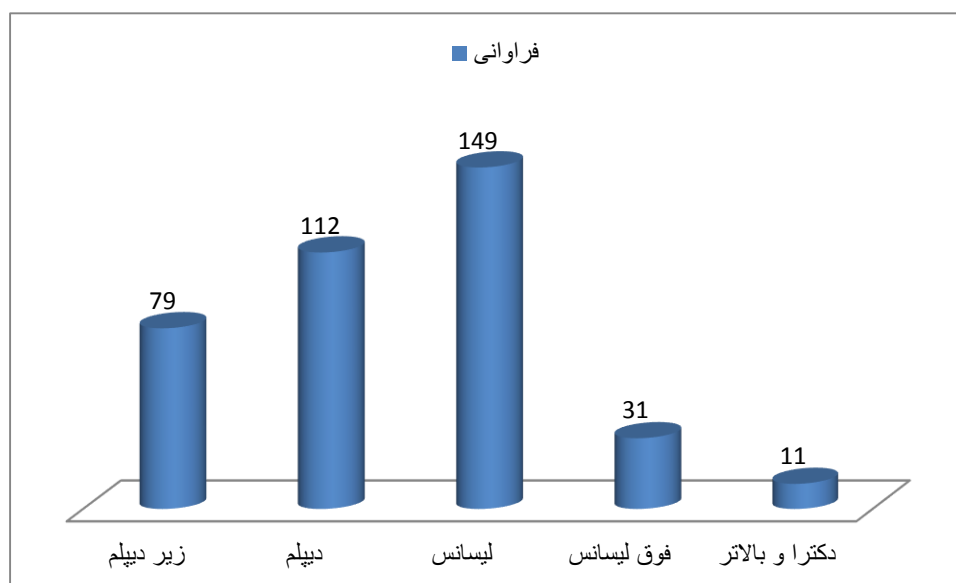
وضعیت تحصیلات:

اطلاعات مربوط به تحصیلات در این پژوهش به شرح جدول آورده شده است.

با توجه به جدول مشاهده می شود که تحصیلات ۷۹ نفر از افراد زیر دیپلم، ۱۱۲ نفر دیپلم، ۱۴۹ نفر کارشناسی، ۳۱ نفر کارشناسی ارشد و ۱۱ نفر دکترا و بالاتر می باشد.

جدول (۴-۴): توزیع فراوانی وضعیت تحصیلات

وضعیت تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی
زیر دیپلم	۷۹	۲۱
دیپلم	۱۱۲	۲۹
لیسانس	۱۴۹	۳۹
فوق لیسانس	۳۱	۸
دکترا و بالاتر	۱۱	۳
کل	۳۸۲	۱۰۰

نمودار (۴-۴): فرآوانی وضعیت تحصیلات

آمار استنباطی

پیش فرض استفاده از آزمونهای آماری پارامتریک:

آزمونهایی را که بر طبیعی بودن توزیع متغیر در جامعه استوار هستند، آزمونهای پارامتریک گویند.

برای استفاده از این روشها پژوهشگر باید مفروضه هایی را رعایت کند که برخی از آنها عبارتند از:

(۱) داده های مورد استفاده پیوسته و منظم باشند یا به عبارت دیگر مقیاس اندازه گیری فاصله ای یا نسبی باشد. بر اساس این فرض آزمونهای پارامتریک به مقیاس فاصله ای یا نسبی محدود می شوند. (۲) متغیر مورد پژوهش دارای توزیع طبیعی باشد (دلور، ۱۳۸۸، ۴۸۱-۴۸۲).

داده های مورد استفاده در این پژوهش به صورت پیوسته و منظم می باشد یعنی شرط مقیاس اندازه گیری بر قرار می باشد. با توجه به شرط نرمال و طبیعی بودن توزیع داده های مورد استفاده برای بررسی این پیش فرض از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف استفاده شده است که هدف از انجام این آزمون این است که مشخص شود توزیع داده ها نرمال است یا خیر.

با توجه به نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرنوف در جدول (۴-۵) می توان اظهار نمود که همه متغیر ها نرمال می باشد، زیرا سطح معناداری کلیه مقادیر Z در هر یک بیشتر از ۰,۰۵ می باشد، نتیجه می گیریم که از آزمونهای پارامتریک باید برای تجزیه و تحلیل سوالات و فرضیات تحقیق استفاده کرد.

جدول (۴-۵): نتیجه آزمون کلموگروف-اسمیرنوف برای نرمال بودن توزیع داده ها

متغیر	تعداد نمونه	مقدار Z	سطح معناداری
پایگاه اقتصادی - اجتماعی	۳۸۲	۷,۴۱۱	۰,۵۴۲
آداب و رسوم محلی	۳۸۲	۵,۴۱۴	۰,۳۱۴
تحصیلات	۳۸۲	۴,۳۲۱	۰,۲۱۵
تبعیض جنسیتی	۳۸۲	۷,۶۱۱	۰,۶۳۱
رسانه جمعی	۳۸۲	۳,۷۱۶	۰,۲۶۷
سن ازدواج	۳۸۲	۱,۷۳۵	۰,۰۸۵

تحلیل سوالات پژوهش:

۱- وضعیت سن ازدواج در اعضای نمونه چگونه است؟

جدول (۴-۶): وضعیت سن ازدواج

متغیر	میانگین مشاهده شده	انحراف استاندارد	میانگین آماری	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
سن ازدواج	۲,۵۴	۰,۹۵	۳	-۵,۲۵۶	۱۰۷	۰,۰۰۰

بر اساس داده های جدول ۴-۶، میانگین سن ازدواج در اعضای نمونه ۲,۵۴ بدست آمده که کمتر از میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۰,۹۵ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان سن ازدواج در شهر همدان کمتر از حد متوسط می باشد.

۲- وضعیت پایگاه اقتصادی-اجتماعی در اعضای نمونه چگونه است؟

جدول (۴-۷): وضعیت پایگاه اقتصادی-اجتماعی

متغیر	میانگین مشاهده شده	انحراف استاندارد	میانگین آماری	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
پایگاه اقتصادی-اجتماعی	۲,۹۳	۰,۲۵	۳	-۴,۰۹۲	۳۸۱	۰,۰۰۰

بر اساس داده های جدول ۴-۷، میانگین پایگاه اقتصادی-اجتماعی در اعضای نمونه ۲,۹۳ بدست آمده که تقریباً برابر با میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۰,۲۵ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان تاثیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی در سن ازدواج از نظر پاسخگویان در حد متوسط می باشد.

۳- وضعیت آداب و رسوم محلی در اعضای نمونه چگونه است؟

جدول (۸-۴): وضعیت آداب و رسوم محلی

متغیر	میانگین مشاهده شده	انحراف استاندارد	میانگین آماری	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
آداب و رسوم محلی	۲,۵۷	۱,۰۳	۳	-۸,۱۰۴	۳۸۱	۰,۰۰۰

بر اساس داده های جدول ۴-۸، میانگین آداب و رسوم محلی در اعضای نمونه ۲,۵۷ بدست آمده که کمتر از میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۱,۰۳ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان تاثیر آداب و رسوم محلی در سن ازدواج از نظر پاسخگویان کمتر از حد متوسط می باشد.

۴- وضعیت تحصیلات در اعضای نمونه چگونه است؟

جدول (۹-۴): وضعیت تحصیلات

متغیر	میانگین مشاهده شده	انحراف استاندارد	میانگین آماری	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
تحصیلات	۲,۹۳	۰,۸۳	۳	-۷,۷۷	۳۸۱	۰,۰۰۰

بر اساس داده های جدول ۴-۹، میانگین تحصیلات در اعضای نمونه ۲,۹۳ بدست آمده که تقریباً برابر با میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۰,۸۳ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان تاثیر تحصیلات در سن ازدواج از نظر پاسخگویان در حد متوسط می باشد.

۵- وضعیت تبعیض جنسیتی در اعضای نمونه چگونه است؟

جدول (۱۰-۴): وضعیت تبعیض جنسیتی

متغیر	میانگین مشاهده شده	انحراف استاندارد	میانگین آماری	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
تبعیض جنسیتی	۳,۵۸	۰,۹۵	۳	۱۱,۹۷۱	۳۸۱	۰,۰۰۰

بر اساس داده های جدول ۴-۱۰، میانگین تبعیض جنسیتی در اعضای نمونه ۳,۵۸ بدست آمده که بیشتر از میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۰,۹۵ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان تاثیر تبعیض جنسیتی در سن ازدواج از نظر پاسخگویان بیشتر از متوسط می باشد.

۶- وضعیت رسانه جمعی در اعضای نمونه چگونه است؟

جدول (۴-۱۱): وضعیت رسانه جمعی

متغیر	میانگین مشاهده شده	انحراف استاندارد	میانگین آماری	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
رسانه جمعی	۲,۹۴	۰,۴۰	۳	-۳,۰۸۹	۳۸۱	۰,۰۰۰

بر اساس داده های جدول ۴-۱۱، میانگین رسانه جمعی در اعضای نمونه ۲,۹۴ بدست آمده که تقریباً برابر با میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۰,۴۰ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان تاثیر رسانه جمعی در سن ازدواج از نظر پاسخگویان در حد متوسط می باشد.

تجزیه و تحلیل فرضیات تحقیق:

فرضیه اول:

بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

چون می خواهیم رابطه بین دو متغیر کمی و مستقل را بسنجیم از آزمون ضریب همبستگی پیرسون به شرح زیر استفاده می کنیم.

فرض صفر: بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و سن ازدواج رابطه معناداری وجود ندارد.

فرض مقابل: بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

جدول (۴-۱۷): ضریب همبستگی پایگاه اقتصادی-اجتماعی و سن ازدواج

متغیر	تعداد	ضریب همبستگی r	سطح معناداری
سن ازدواج و پایگاه اقتصادی-اجتماعی	۳۸۲	۰,۳۶۳	۰,۰۰۰

با توجه به نتایج جدول ۴-۱۷، چون سطح معناداری ($\text{sig} = ۰,۰۰۰$) کوچکتر از ($\alpha = 0.05$) نشان می دهد که ضریب همبستگی محاسبه شده بین سن ازدواج و پایگاه اقتصادی-اجتماعی ($r = ۰,۳۶۳$) بزرگتر از r جدول می باشد پس با احتمال ۹۵ درصد فرضیه قبول می شود و بین سن ازدواج و پایگاه اقتصادی-اجتماعی رابطه معنادار مثبت وجود دارد یعنی با بهبود پایگاه اقتصادی-اجتماعی، سن ازدواج بیشتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۶,۴۰ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از سن ازدواج تحت تاثیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی می باشد.

فرضیه دوم:

بین آداب و رسوم محلی و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

چون می خواهیم رابطه بین دو متغیر کمی و مستقل را بسنجیم از آزمون ضریب همبستگی پیرسون به شرح زیر استفاده می کنیم.

فرض صفر: بین آداب و رسوم محلی و سن ازدواج رابطه معناداری وجود ندارد.

فرض مقابل: بین آداب و رسوم محلی و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

جدول (۴-۱۸): ضریب همبستگی سن ازدواج با سن ازدواج

متغیر	تعداد	ضریب همبستگی ^۲	سطح معناداری
آداب و رسوم محلی و سن ازدواج	۳۸۲	-۰,۶۸۱	۰,۰۰۰

نتایج جدول ۴-۱۸ چون سطح معناداری ($\text{sig}=0,000$) کوچکتر از ($\alpha = 0.05$) نشان می دهد که ضریب همبستگی محاسبه شده بین آداب و رسوم محلی و سن ازدواج ($r=-0,681$) بزرگتر از ۲ جدول می باشد پس با احتمال ۹۵ درصد فرضیه قبول می شود و بین آداب و رسوم محلی و سن ازدواج رابطه منفی وجود دارد. یعنی با بیشتر شدن آداب و رسوم محلی، سن ازدواج کمتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۵۲,۵۶ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات سن ازدواج تحت تاثیر آداب و رسوم محلی می باشد.

فرضیه سوم:

بین تحصیلات و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

چون می خواهیم رابطه بین دو متغیر کمی و مستقل را بسنجیم از آزمون ضریب همبستگی پیرسون به شرح زیر استفاده می کنیم.

فرض صفر: بین تحصیلات و سن ازدواج رابطه معناداری وجود ندارد.

فرض مقابل: بین تحصیلات و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

جدول (۴-۱۹): ضریب همبستگی تحصیلات و سن ازدواج

متغیر	تعداد	ضریب همبستگی ^۲	سطح معناداری
تحصیلات و سن ازدواج	۳۸۲	۰,۴۴۰	۰,۰۰۰

نتایج جدول ۴-۱۹ چون سطح معناداری ($\text{sig}=0,000$) کوچکتر از ($\alpha = 0.05$) نشان می دهد که ضریب همبستگی محاسبه شده بین تحصیلات و سن ازدواج ($r=0,440$) بزرگتر از ۲ جدول می باشد پس با احتمال ۹۵ درصد فرضیه قبول می شود و بین تحصیلات و سن ازدواج رابطه مثبت وجود دارد. یعنی با بهتر شدن تحصیلات سن ازدواج کمتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۹,۹۲ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات سن ازدواج تحت تاثیر تحصیلات می باشد.

فرضیه چهارم:

بین تبعیض جنسیتی و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

چون می خواهیم رابطه بین دو متغیر کمی و مستقل را بسنجیم از آزمون ضریب همبستگی پیرسون به شرح زیر استفاده می کنیم.

فرض صفر: بین تبعیض جنسیتی و سن ازدواج رابطه معناداری وجود ندارد.

فرض مقابل: بین تبعیض جنسیتی و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

جدول (۲۰-۴): ضریب همبستگی تبعیض جنسیتی و سن ازدواج

متغیر	تعداد	ضریب همبستگی ^۲	سطح معناداری
تبعیض جنسیتی و سن ازدواج	۳۸۲	-۰,۶۸۱	۰,۰۰۰

نتایج جدول ۲۰-۴ چون سطح معناداری ($\text{sig}=0,000$) کوچکتر از ($\alpha = 0.05$) نشان می دهد که ضریب همبستگی محاسبه شده بین تبعیض جنسیتی و سن ازدواج ($r=-0,681$) بزرگتر از ۲ جدول می باشد پس با احتمال ۹۵ درصد فرضیه قبول می شود و بین تبعیض جنسیتی و سن ازدواج رابطه منفی وجود دارد. یعنی با بیشتر شدن تبعیض جنسیتی، سن ازدواج کمتر می شود و برعکس. با توجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۳۲,۱۵ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات سن ازدواج تحت تاثیر تبعیض جنسیتی می باشد.

فرضیه پنجم:

بین رسانه جمعی و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

چون می خواهیم رابطه بین دو متغیر کمی و مستقل را بسنجیم از آزمون ضریب همبستگی پیرسون به شرح زیر استفاده می کنیم.

فرض صفر: بین رسانه جمعی و سن ازدواج رابطه معناداری وجود ندارد.

فرض مقابل: بین رسانه جمعی و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

جدول (۲۱-۴): ضریب همبستگی رسانه جمعی و سن ازدواج

متغیر	تعداد	ضریب همبستگی ^۲	سطح معناداری
رسانه جمعی و سن ازدواج	۳۸۲	۰,۵۶۹	۰,۰۰۰

نتایج جدول ۲۱-۴ چون سطح معناداری ($\text{sig}=0,000$) کوچکتر از ($\alpha = 0.05$) نشان می دهد که ضریب همبستگی محاسبه شده بین رسانه جمعی و سن ازدواج ($r=0,569$) بزرگتر از ۲ جدول می باشد پس با احتمال ۹۵ درصد فرضیه قبول می شود و بین رسانه جمعی و سن ازدواج رابطه مثبت وجود دارد. یعنی با استفاده بیشتر از رسانه جمعی، سن ازدواج بیشتر می شود و برعکس. با توجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۳۶,۸۴ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات سن ازدواج تحت تاثیر رسانه جمعی می باشد.

فرضیه ششم:

بین محل زندگی (شهر/روستا) و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

چون می خواهیم رابطه بین دو متغیر کمی و مستقل را بسنجیم از آزمون ضریب همبستگی پیرسون به شرح زیر استفاده می کنیم.

فرض صفر: بین محل زندگی (شهر/روستا) و سن ازدواج رابطه معناداری وجود ندارد.

فرض مقابل: بین محل زندگی (شهر/روستا) و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

جدول (۲۲-۴): ضریب همبستگی محل زندگی (شهر/روستا) و سن ازدواج

متغیر	تعداد	ضریب همبستگی r	سطح معناداری
سن ازدواج و محل زندگی (شهر/روستا)	۳۸۲	-۰,۰۹۶	۰,۰۶۱

با توجه به نتایج جدول ۴-۲۲، چون سطح معناداری ($\text{sig} = ۰,۰۰۰$) کوچکتر از ($\alpha = 0.05$) نشان می دهد که ضریب همبستگی محاسبه شده بین سن ازدواج و محل زندگی (شهر/روستا) ($r = ۰,۱۰۹$) بزرگتر از r جدول می باشد پس با احتمال ۹۵ درصد فرضیه قبول می شود و بین سن ازدواج و محل زندگی (شهر/روستا) رابطه معنادار مثبت وجود دارد یعنی با زندگی شهرنشینی، سن ازدواج بیشتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۱,۱۹ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از سن ازدواج تحت تاثیر محل زندگی (شهر/روستا) می باشد.

بحث و نتیجه گیری

مهم ترین نتایج از تجزیه و تحلیل داده ها نشان می دهد که:

که کل نمونه مورد مطالعه ۳۸۲ نفر می باشد که از این تعداد ۲۳۲ نفر زن و ۱۵۰ نفر مرد می باشند.

با توجه به جدول قابل مشاهده است که ۱۸۴ نفر از اعضای نمونه متاهل و ۱۹۸ نفر مجرد هستند.

۲۳۵ نفر از افراد در شهر و ۱۴۷ نفر نیز در روستا ساکن می باشد.

تحصیلات ۷۹ نفر از افراد زیر دیپلم، ۱۱۲ نفر دیپلم، ۱۴۹ نفر کارشناسی، ۳۱ نفر کارشناسی ارشد و ۱۱ نفر دکترا و بالاتر می باشد.

میانگین سن ازدواج در اعضای نمونه ۲,۵۴ بدست آمده که کمتر از میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۰,۹۵ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان سن ازدواج در شهر همدان کمتر از حد متوسط می باشد. میانگین پایگاه اقتصادی-اجتماعی در اعضای نمونه ۲,۹۳ بدست آمده که تقریباً برابر با میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۰,۲۵ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان تاثیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی در سن ازدواج از نظر پاسخگویان در حد متوسط می باشد. میانگین آداب و رسوم محلی در اعضای نمونه ۲,۵۷ بدست آمده که کمتر از میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۱,۰۳ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان تاثیر آداب و رسوم محلی در سن ازدواج از نظر پاسخگویان کمتر از حد متوسط می باشد. میانگین تحصیلات در اعضای نمونه ۲,۹۳ بدست آمده که تقریباً برابر با میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۰,۰۸۳ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان تاثیر تحصیلات در سن ازدواج از نظر پاسخگویان در حد متوسط می باشد. میانگین تبعیض جنسیتی در اعضای نمونه ۳,۵۸ بدست آمده که بیشتر از میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۰,۹۵ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان تاثیر تبعیض جنسیتی در سن ازدواج از نظر پاسخگویان بیشتر از متوسط می باشد. میانگین رسانه جمعی در اعضای نمونه ۲,۹۴ بدست آمده که تقریباً برابر با میانگین آماری (۳) است، همچنین انحراف معیار ۰,۴۰ شده است. بنابر این نتیجه می گیریم که میزان تاثیر رسانه جمعی در سن ازدواج از نظر پاسخگویان در حد متوسط می باشد.

تجزیه و تحلیل فرضیه های پژوهش نشان می دهد که:

فرضیه اول: بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج تجزیه و تحلیل داده ها نشان می دهد که بین سن ازدواج و پایگاه اقتصادی-اجتماعی رابطه معنادار مثبت وجود دارد؛ یعنی با بهبود پایگاه اقتصادی-اجتماعی، سن ازدواج بیشتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۶,۴۰ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از سن ازدواج تحت تاثیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی می باشد. نتایج پژوهش را اینگونه می توان تفسیر کرد که بعضی از والدین برای فرار از مخارج فرزندان آنها را وادار به ازدواج زیر سن ۱۸ سال می نمایند. نتایج این پژوهش نشان می دهد که فشار های مالی و فقر یکی از دلایل مهم و اساسی ازدواج زودرس کودکان می باشد. نتایج این پژوهش با پژوهش های لطفی (۱۳۸۹)، حسن زاده (۱۳۹۰)، ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۳)، افتخارزاده (۱۳۹۴)، محمدی سیف و همکاران (۱۳۹۵) عسکری و همکاران (۱۳۹۵)، مقدادی و همکاران (۱۳۹۶)، همسو است. نکته در خور توجه این است که در همه این پژوهش ها پایگاه اقتصادی نقش مهمی در تعیین سن ازدواج دارد. عامل اقتصادی هم در تاخیر و هم در زودرسی ازدواج نقشی تعیین کننده داشته است. نتیجه: بین سن ازدواج و پایگاه اقتصادی-اجتماعی رابطه معنادار مثبت وجود دارد

فرضیه دوم: بین آداب و رسوم محلی و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

بین آداب و رسوم محلی و سن ازدواج رابطه منفی وجود دارد. یعنی با بیشتر شدن آداب و رسوم محلی، سن ازدواج کمتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۵۲,۵۶ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات سن ازدواج تحت تاثیر آداب و رسوم محلی می باشد. با توجه به نتایج تجزیه و تحلیل داده ازدواج در ایران از دیرباز امری مقدس بوده و به انجام آن بسیار تاکید شده است. و در آداب و سنت های ما بدان بسیار تاکید شده است. پایبندی به این آداب و سنت باعث پایین آمدن سن ازدواج شده است. البته از طرفی دیگر پایبندی به عبارت هایی همچون عقد پسرعمو، دختر عمو در

آسمان ها بسته شده، یا ناف بریدن و یا خون بس باعث شده است که ازدواج های زودتر از موعد اتفاق بیفتد. نتایج این پژوهش با پژوهش های ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۳)، افتخارزاده (۱۳۹۴)، مقدادی و همکاران (۱۳۹۶)، همسو است. در این پژوهش ها پابندی به سنت و آداب و رسوم باعث پایین آمدن سن ازدواج شده است. نتیجه: بین آداب و رسوم محلی و سن ازدواج رابطه منفی وجود دارد.

فرضیه سوم: بین تحصیلات و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

تجزیه و تحلیل داده ها نشان می دهد که بین تحصیلات و سن ازدواج رابطه مثبت وجود دارد. یعنی با بهتر شدن تحصیلات سن ازدواج کمتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۹,۹۲ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات سن ازدواج تحت تاثیر تحصیلات می باشد.

نتایج این پژوهش را اینگونه می توان تفسیر کرد که هر چه افراد تحصیل می کنند آگاهی بیشتری نسبت به محیط و اوضاع دارند و از طرفی دیگر این آگاهی باعث می شود که توقعات بیشتری از طرف مقابل خود داشته باشند که این خود باعث می شود که سن ازدواج افزایش یابد.

نتایج این پژوهش با پژوهش های لطفی (۱۳۸۹)، محمدی سیف و همکاران (۱۳۹۵) عسکری ندوشن و همکاران (۱۳۹۵)، ایکاماری (۲۰۰۵)، پنگ (۲۰۰۶) همسو است. در این پژوهش ها نشان داده شده است که تحصیلات اثر مثبت و قوی بر ازدواج دارد. به خصوص این اثر در سن اولین ازدواج بیشتر دیده می شود. نتیجه: بین تحصیلات و سن ازدواج رابطه مثبت وجود دارد.

فرضیه چهارم: بین تبعیض جنسیتی و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

تجزیه و تحلیل داده ها نشان می دهد که بین تبعیض جنسیتی و سن ازدواج رابطه منفی وجود دارد. یعنی با بیشتر شدن تبعیض جنسیتی، سن ازدواج کمتر می شود و برعکس. با توجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۳۲,۱۵ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات سن ازدواج تحت تاثیر تبعیض جنسیتی می باشد.

در بعضی از خانواده ها تبعیض جنسیتی با مفهوم جنسیت زدگی خصمانه به شکل سلطه جویی مردسالارانه و باورهای تحقیرآمیز خود را نشان می دهد و موضوع مرکزی آن صراحتاً این است که مرد جنس برتر است و باید قدرت را در اختیار داشته باشد. به عبارت دیگر همان نگاهی که زن را «ضعیف» می بیند. در نگرش این نوع خانواده ها دختر هر چه سریع تر باید به خانه بخت برود و مطیع همسر آینده اش باشد. هر چه سن دختر کمتر باشد بهتر است چون به دلیل سن کمتر بیشتر مطیع هستند. در نتیجه سن ازدواج کاهش می یابد. نتیجه: بین تبعیض جنسیتی و سن ازدواج رابطه منفی وجود دارد.

فرضیه پنجم: بین رسانه جمعی و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج تجزیه و تحلیل داده ها نشان می دهد که بین رسانه جمعی و سن ازدواج رابطه مثبت وجود دارد. یعنی با استفاده بیشتر از رسانه جمعی، سن ازدواج بیشتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۳۶,۸۴ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از تغییرات سن ازدواج تحت تاثیر رسانه جمعی می باشد.

رسانه های جمعی گاهی همچون تحصیلات باعث افزایش آگاهی می شود. اکثراً در رسانه ها به عوارض و آسیب های ازدواج زودهنگام اشاره می شود و به همین دلیل این آگاهی در بینش افراد تاثیر می گذارد و باعث بالا رفتن سن ازدواج می شود. البته گاهی سیاست های دولت نیز در رسانه های جمعی دخیل است. مثلاً در برخی موارد داشتن فرزند کمتر توصیه می شود و در این اواخر داشتن فرزند بیشتر. پس رسانه ها علاوه بر آگاهی، نقش بزرگی در القای سیاست های دولت ایفا می کنند. نتیجه: بین رسانه جمعی و سن ازدواج رابطه مثبت وجود دارد.

فرضیه ششم: بین محل زندگی (شهر/روستا) و سن ازدواج رابطه معناداری وجود دارد.

بین سن ازدواج و محل زندگی (شهر/روستا) رابطه معنادار مثبت وجود دارد یعنی با زندگی شهرنشینی، سن ازدواج بیشتر می شود و برعکس. باتوجه به مقدار ضریب همبستگی می توان گفت که ۱,۱۹ درصد (مقدار ضریب همبستگی به توان دو ضربدر صد) از سن ازدواج تحت تاثیر محل زندگی (شهر/روستا) می باشد. با افزایش شهرنشینی سن ازدواج در افراد افزایش می یابد. شهرنشینی باعث شد تا ارتباط بین اقوام کمتر و پابندی به سنت ها و آداب و رسوم کاهش یافته و در نتیجه سن ازدواج افزایش یابد. در زندگی شهرنشینی عوامل دیگری اهمیت یافتند که در زندگی سنتی خبری از آن نبود همچون تحصیلات و اشتغال زنان. در نتیجه افزایش شهرنشینی

باعث افزایش سن ازدواج گردید. نتایج این پژوهش با پژوهش های باربارامنچ (۲۰۰۵) همسو می باشد. طبق این پژوهش در بیشتر کشور های در حال توسعه که از روستانشینی به شهرنشینی تغییر پیدا کرده اند، افزایش شهرنشینی باعث کاهش ازدواج و ازدواج های سنتی گردیده است. نتیجه: بین سن ازدواج و محل زندگی (شهر/روستا) رابطه معنادار مثبت وجود دارد

منابع

- ابراهیمی، حبیب، فخرایی، سیروس (۱۳۹۳) بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با ازدواج زودرس در شهرستان نقده، مطالعات جامعه-شناسی، سال ششم، شماره بیست و یکم، صص ۹۳-۱۱۰.
- احمدپناهی، علی (۱۳۸۵) ازدواج در اسلام با نگاهی به کارکردهای تربیتی و روان شناختی، معرفت، شماره ۱۰۴.
- احمدی، ع. (۱۳۸۴). بررسی تاثیر ازدواج زودهنگام بر ترک تحصیل زنان نوجوان در ایران با رویکرد چند سطحی. تهران: انتشارات مرکز مطالعات و پژوهش‌های جمعیتی آسیا و اقیانوسیه.
- احمدی، کامیل (۱۳۹۵)، طنین سکوت (پژوهشی جامع از ازدواج زودهنگام در ایران).
- ادبی، نعیمه، بیگدلی، الله ایمان، اصغری ابراهیم آباد، محمدجواد (۱۳۹۴) تأثیر عضویت در شبکه های اجتماعی مجازی بر گرایش ها و باورهای پیش از ازدواج: پژوهش کیفی، فصلنامه مشاوره و روان درمانی خانواده، سال پنجم، شماره ۳، صص ۹۳-۱۰۶.
- آزاد ارمکی، ت. (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی خانواده ایرانی. تهران: انتشارات سمت.
- آشتیانی عراقی، مهدی، آخوند، سکینه (۱۳۸۸)، اهداف ازدواج و کارکردهای آن از منظر اسلام، طهورا فصلنامه ای در عرصه مطالعات زنان و خانواده، صص ۵۵-۸۳.
- افتخارزاده، سیده زهرا (۱۳۹۴)، تجربه زیسته زنان در ازدواج زودهنگام، پژوهشگاه مطالعات علوم انسانی و فرهنگی.
- بابائی، م. (۱۳۸۹). جامعه‌شناسی خانواده و ازدواج. ترجمه: ف، اردلان. تهران: دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- تنهایی، ح. (۱۳۸۲). جامعه‌شناسی نظری. تهران: انتشارات بهمن برنا.
- تیلر، ه. (۱۳۸۸). باروری و جمعیت. ترجمه: ز، پورانصاری. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- تیلر، ه. (۱۳۸۸). باروری و جمعیت. ترجمه: ز، پورانصاری. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- حسن زاده، حسن (۱۳۹۰)، بررسی تاخیر در سن ازدواج پسران در استان کردستان، فصلنامه دانش انتظامی کردستان، سال دوم، شماره ۶.
- خسروی، س. (۱۳۸۹). بررسی میزان دینداری دانش‌آموزان دوره متوسطه شهرستان پاوه و عوامل مرتبط با آن. پایان‌نامه کارشناسی-ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی تهران.
- رفیع‌پور، ف. (۱۳۷۷). سنجش گرایش روستاییان نسبت به جهادسازندگی. تهران: وزارت جهاد سازندگی.
- ساروخانی، ب. (۱۳۸۵). مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده. تهران: انتشارات سروش.
- عاصمی، زهرا و سیده عاطفه حسینی یزدی، ۱۳۹۳، بررسی تأثیر ازدواج زودهنگام و دیرهنگام بر رضایت زناشویی زنان، کنفرانس بین المللی علوم انسانی و مطالعات رفتاری، تهران، موسسه مدیران ایده پرداز پایتخت ویرا،
- عسگری ندوشن، عباس، عباسی شوازی، محمدجلال، پیری محمدی، مریم (۱۳۹۵) سن ایده‌آل ازدواج و عوامل تعیین کننده ی آن در شهر یزد، فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده، سال نوزدهم، شماره ۷، صص ۳۵-۶۳.

فتحی، الهام، جاوید، نورمحمد، سرخیل، بهناز، زبرجد، سودابه (۱۳۹۶)، تغییرات میانگین سن ازدواج در ایران، مجله آمار، شماره ۲۴، صص ۸-۱۳.

کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان (۱۳۹۵)، گزارش بررسی اجمالی قضایای ازدواج اطفال (سال ۱۳۹۴ و سه ماهه اول ۹۵)، بخش نظارت، ارزیابی و گزارش دهی کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان.

گیدنز، آنتونی (۱۳۸۴)، چشم انداز های جهانی، ترجمه حمدرضا جلائی پور، تهران: طرح نو.

لطفی، راضیه (۱۳۸۹)، پیامدهای سلامتی ازدواج زودرس در زنان، فصلنامه زن و بهداشت، شماره ۲، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد آستارا.

مجدالدین، اکبر (۱۳۸۶)، بررسی دلایل و آثار افزایش سن ازدواج دختران روستایی در آشتیان، پژوهشنامه علوم انسانی: شماره ۵۳، صص ۳۸۶-۳۷۵.

مقدادی محمد مهدی، جوادپور مریم. تأثیر ازدواج زودهنگام بر سلامت جنسی کودکان و سازوکارهای مقابله با آن. فصلنامه علمی-پژوهشی حقوق پزشکی. ۱۳۹۶. (۱۱): ۴۰-۶۰.

میرزایی، جمشید (۱۳۹۵)، آسیب شناسی ازدواج زود هنگام دختران دانش آموز، آوای همیاری، شماره ۶.

میرزایی، محمد، قربانی، فرزاد (۱۳۹۴)، جهت گیری ارزشی مادی گرایانه - فرامادی گرایانه و زمان بندی ازدواج (مطالعه موردی: مردان و زنان در شرف ازدواج استان کهگیلویه و بویراحمد)، نامه انجمن جمعیت شناسی ایران، سال دهم، شماره بیستم، صص ۷۰-۴۹.

هیول، م. (۱۳۸۸). بررسی علل افزایش سن ازدواج. ویژه نامه علمی استانداری مازندران.

ولدخانی، مریم، محمودپور، عبدالباسط، فرحبخش، کیومرث، سلیمی بجستانی، حسین (۱۳۹۵) تأثیر سن ازدواج، الگوهای همسرگزینی و تفاوت سنی زوجین بر کیفیت زندگی زناشویی زنان شهر تهران، فصلنامه مطالعات روانشناسی بالینی، سال هفتم، شماره بیست و پنجم، صص ۱۹۰-۱۷۳.

UNICEF. (۲۰۰۷), World children state

Peng, Tey Nai(2006). "Trends and Correlates of Delayed Marriage in Malaysia and Implication for Development." International Conference on Population and Development in Asia: Critical Issues for a Sustainable Future, Phuket, Thailand.

Ikamari, Lawrence D. E. "The effect of Education on the Timing of Marriage in Kenya." Demographic Research. 12 (1): 1-28. (2005)..

Mensch, Barbara S. Susheela Singh, John B. Casterline(2005). "Trends in the Timing of First Marriage among Men and Women in the Developing World." Population Council, New York 10017 USA.

UNFPA. (2006). Ending Child Marriage: A Guide For Global Action, International Planned Parenthood Federation and the Forum on Marriage and the Rights of Women and Girls, London.

Singh S. R. Samara. (2009). "Early marriage Among Women in Developing Countries", International Family Planning Perspectives. 22 (4): 148-175.

Myers J, Harvey R. Breaking Vows: Early and Forced Marriage and Girls' Education. London: Published by Plan (International UK). 2011. p.2. Available at: <http://www.planuk.org/resources/documents/Breaking-Vows-Early-and-Forced-Marriage-and-Girls-Education/>

Davis A, Postles C, Rosa G. A Girl's Right to Say No to Marriage: Working to End Child Marriage and keep Girls in Schools. United States: Published by Plan Limited (is a wholly owned subsidiary of Plan International); 2013. p.6-55. Available at: <http://www.planbelgie.be/sites/default/files/user>.

United Nations Children's Fund. Child Marriage and the Law: Legislative Reform Initiative-Paper Series. New York: Unicef; 2008. p.18, 36. [English]

UNICEF. (۲۰۰۷), World children state.